

Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa ja nuoruudessa – Mannerheimin Lastensuojeluliiton aluevaaliohjelma 2022

Johdanto

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin rakentumisessa ja hyvinvoinnin haasteiden voittamisessa hyvinvointialueella on merkittävä rooli. Hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on hyvinvointialueiden ja kuntien yhteinen tehtävä. Kansalaisjärjestöt ovat tärkeitä kumppaneita sekä hyvinvointialueille että kunnille. Sote-järjestämislaki edellyttää, että sekä hyvinvointialueet että kunnat tukevat järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä.

Lapsuuden ja nuoruuden ainutlaatuinen merkitys tulee ymmärtää ja huomioida hyvinvointialueen päätöksenteossa. Lapsuuden ja nuoruuden kehitys on ainutkertaista eikä se ole palautettavissa myöhemmissä elämänvaiheissa. Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa ja nuoruudessa, sillä lapsuus- ja nuoruusiän olosuhteet vaikuttavat koko elämän terveyteen ja hyvinvointiin. Hyvä ja turvallinen lapsuus ja nuoruus ovat jokaisen lapsen ja nuoren oikeus.

Järjestöt ovat hyvinvointialueen tärkeitä kumppaneita

Kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa ja sen kehittämisessä. Kansalaisjärjestöt edistävät ihmisten hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta. Ne organisoivat vapaaehtois- ja vertaistoimintaa, tuottavat ihmislähtöisiä palveluita sekä vaikuttavat yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ei selviä haasteistaan ilman järjestöjä ja niiden toimintaa. Järjestöt ovat tärkeitä kumppaneita niin hyvinvointialueille kuin kunnille hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Järjestöjen työ vahvistaa ihmisten ja perheiden hyvinvointia, osallisuutta ja luottamusta sekä ehkäisee ulkopuolisuutta ja syrjäytymistä.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Hyvinvointialuestrategiassa linjataan, miten järjestöjen tarjoama tuki, neuvonta ja ehkäisevä toiminta nivotaan osaksi sote-keskusten toimintaa.*
- *Hyvinvointialueen kumppanuudesta ja yhteistyörakenteesta järjestöjen kanssa sovitaan hyvinvointialuestrategiassa.*
- *Hyvinvointialueille nimetään järjestökoordinaattori, joka vastaa järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä.*
- *Järjestöjen mukanaolo perhekeskustoiminnassa varmistetaan toimivalla koordinaatiolla, järjestöjen edustuksella perheiden tukea ja palveluita linjaavissa perhekeskusverkostoissa ja -työryhmissä sekä yhteistyösopimuksilla.*
- *Hyvinvointialue turvaa pienten ja keski suurten tuottajien mahdollisuudet tarjota palveluitaan. Tämä edellyttää, että hyvinvointialueilla linjataan hankintojen osittamisesta.*
- *Palveluseleitä hyödynnetään nykyistä enemmän palveluiden saatavuuden ja pienten palveluntuottajien toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi.*

Järjestöjen toimintaedellytykset turvataan

Sote-järjestämislain mukaisesti sekä hyvinvointialueiden että kuntien on tehtävä yhteistyötä alueensa järjestöjen kanssa. Laki edellyttää, että sekä hyvinvointialue että kunta tukevat järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Hyvinvointialue ja kunnat huolehtivat sote-järjestöjen avustusten jatkumisesta ilman katkoksia osana hyvinvointialuestrategiaa ja kuntastrategioita. Näin voidaan varmistaa järjestöjen tarjoama tuki sitä tarvitseville.*
- *Hyvinvointialuestrategiassa linjataan, miten hyvinvointialue tukee ja avustaa järjestöjen toimintaa sekä tarjoaa järjestöille ja niiden vapaaehtoisille mahdollisuuksia käyttää tilojaan toimintaansa.*

Perhekeskustoiminta laajennetaan jokaisen kunnan alueelle

Lasten, nuorten ja perheiden kannalta on tärkeää, että palvelut muodostavat toimivan kokonaisuuden. Tämä edellyttää nykyisten raja-aitojen madaltamista perus- ja erityistason palveluiden välillä. Peruspalvelut ja erityispalvelut ovat liiaksi eriytyneet toisistaan. Peruspalvelujen piirissä ei kyetä antamaan riittävää tukea ja pääsy erityispalveluiden piiriin kestää usein kauan, jolloin ongelmat pääsevät kasautumaan ja vaikeutumaan. Erityispalveluiden osaamista on tuotava perustasolle ja palveluketjujen on oltava asiakas- eikä organisaatiolähtöisiä. Perhekeskus muodostuu lähipalvelujen kokonaisuudesta, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut. Perhekeskus yhteensovittaa hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelut, kunnan sivistyspalvelut sekä järjestöjen ja seurakuntien toiminnot.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Laajennetaan perhekeskustoiminta hyvinvointialueen jokaiseen kuntaan. Perhekeskusmallissa palveluja kehitetään ja toteutetaan hallinto- ja sektorirajat ylittäen monitoimijaisesti julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä.*
- *Vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden perustason sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta, jotta voidaan tarjota apua ja tukea varhaisessa vaiheessa. Lisätään perus- ja erityistason palvelujen yhteistyötä.*
- *Huolehditaan kunnan ja hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden yhteensovittamisesta lapsi-, nuori- ja perhelähtöisellä tavalla. Tehdään lasten, nuorten ja perheiden palvelupolut niin selkeiksi, että perhe löytää helposti tarvitsemansa avun erilaisiin tilanteisiin. Tiedotetaan palveluista aktiivisesti ja kannustetaan perheitä hakemaan apua ja tukea heidän sitä tarvitessaan.*

Lasten ja nuorten oikeuksien toteutumista edistetään tavoitteellisesti

Hyvinvointialueiden tehtävänä on osana julkista valtaa turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Myös hyvinvointialueita velvoittava YK:n lapsen oikeuksien sopimus luo perustan kestäväälle lapsi- ja perhepolitiikalle. Lapsen oikeuksien sopimuksen läpileikkaavat yleisperiaatteet ovat: 1) syrjimättömyys, 2) lapsen edun ensisijaisuus, 3) lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen sekä 4) lapsen oikeus tulla kuulluksi ja hänen näkemystensä kunnioittaminen. Lapsen oikeuksien sopimukseen, muihin ihmisoikeussopimuksiin ja perusoikeuksiin pohjautuva parlamentaarissa komiteassa valmisteltu kansallinen lapsistrategia julkaistiin keväällä 2021. Lapsistrategia luo suuntaviivat myös hyvinvointialueen lapsia ja perheitä koskevalle työlle.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Kansallisen lapsistrategian linjaukset otetaan osaksi hyvinvointialuestrategiaa.*
- *Perustetaan alueellisen lapsiasiavaltuutetun toimi, jonka tehtävänä on yhteistyössä hyvinvointialueen, kuntien ja valtion viranomaisten sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa edistää lasten etujen ja oikeuksien toteutumista hyvinvointialueella ja kunnissa.*

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset arvioidaan

Lapsivaikutusten arvioinnissa selvitetään päätöksen tai toiminnan vaikutuksia lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisena perusteena huomioitava lapsen etu. Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen selvittämiseen. Lasten ja nuorten osallistaminen ja kuuleminen ovat tärkeä osa lapsivaikutusten arviointia. Lapsivaikutusten arviointi tulee ulottaa myös talousarviopäätöksiin eli toteuttaa lapsibudjetointi. Hyväksyessään sote-uudistuksen eduskunta edellytti, että lapsibudjetointi ja lapsivaikutusten arviointi otetaan käyttöön hyvinvointialueilla talousarvioissa mahdollisimman pian hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyttyä.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Lapsivaikutusten arviointi otetaan systemaattiseksi osaksi hyvinvointialueen päätösten valmistelua sekä toiminnan seuranta ja kehittämistä. Asia kirjataan hyvinvointialuestrategiaan.*
- *Lapsivaikutusten arviointi ulotetaan hyvinvointialueen talousarvioprosessiin (lapsibudjetointi).*

Lapsia ja nuoria kuullaan hyvinvointialueen toiminnassa

Lapsilla ja nuorilla on oikeus tulla kuulluksi ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Tämä koskee myös hyvinvointialueen palveluita ja toimintaa. Lapset ja nuoret ovat tärkeitä tiedontuottajia hyvinvointialueen päätöksenteolle ja toiminnan kehittämiseksi. Lapsilla ja nuorilla on paljon sellaista tietoa, jota ei saada päätöksenteon ja toiminnan kehittämisen tueksi muutoin kuin kuulemalla heitä. Lapset ja nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä, joten on tärkeää varmistaa, että kaikille lapsille ja nuorille tarjotaan mahdollisuus esittää näkemyksensä ilman minkäänlaista syrjintää.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Lapsia ja nuoria kuullaan systemaattisesti hyvinvointialueen asukkaina ja palveluiden käyttäjinä. Lasten ja nuorten kuulemiselle ja osallisuudelle luodaan rakenteet ja ne kirjataan hyvinvointialuestrategiaan.*
- *Huolehditaan sekä suorasta että edustuksellisesta (kuten hyvinvointialueen nuorisovaltuusto) osallisuudesta.*
- *Varmistetaan, että lapsia ja nuoria kuullaan lapsivaikutusten arvioinnissa ja lapsibudjetoinnissa.*
- *Lasten ja nuorten kuulemisessa ja osallisuudessa kiinnitetään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin ja vähemmistöryhmiin kuuluviin lapsiin ja nuoriin.*

Kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä edistetään

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (Hyte) kuuluu sekä hyvinvointialueen että kunnan tehtäviin. Järjestöt ovat tärkeitä hyvinvointialueen ja kunnan kumppaneita. Hyte-työssä painopisteen tulee olla eriarvoisuuden kaventamisessa. Hyvinvointi- ja terveyserot alkavat muodostua jo lapsuuden aikana. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on erityinen huomio kiinnitettävä lasten ja nuorten psykososiaaliseen hyvinvointiin, kuten kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisemiseen ja mielenterveyden edistämiseen.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä kiinnitetään erityistä huomiota lapsiin ja nuoriin sekä heidän moninaiisiin tilanteisiinsa ja taustoihinsa, kuten vammaisuuteen, neuropsykiatrisiin erityispiirteisiin, maahanmuuttotaustaan, etniseen tai alkuperäiskansataustaan, sijoitettujen lasten ja nuorten tilanteisiin sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöasemaan.*
- *Lapsuuden ja nuoruuden eriarvoisuutta torjutaan systemaattisesti. Varmistetaan, ettei perheen vähävaraisuus estä kenenkään lapsen ja nuoren osallisuutta tai pääsyä hyvinvointialueen palveluihin.*
- *Lasten ja nuorten psykososiaalinen hyvinvointi ja terveys huomioidaan vähintään vastaavan tasoisesti kuin fyysinen terveys.*

Huolehditaan velvoitteiden ja suositusten mukaisista henkilöstömitoituksista

Sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuus ja laatu edellyttävät riittävää henkilöstöä. Palveluissa tulee turvata henkilöstön mahdollisuus aidosti kohdata ja kuulla lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Lapset, nuoret ja perheet tarvitsevat avukseen ammattilaisia, jotka tuntevat lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheet. He toivovat ammattilaisilta yksilöllisesti huomioivia kohtaamistapoja ja nykyistä enemmän aikaa. Ammattilaisilla tulee olla riittävästi aikaa kuulla ja kuunnella. Jos henkilöstöä on liian vähän, ammattilaisilla on jatkuva kiire, eikä lapsen tai nuoren ja hänen perheensä asiaan ehditä syventyä riittävästi. Onkin välttämätöntä, että hyvinvointialue noudattaa henkilöstömitoituksista annettuja velvoitteita ja valtakunnallisia suosituksia.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Hyvinvointialue varmistaa, että palveluissa ammattilaisilla on aito mahdollisuus kuulla ja kohdata sekä perehtyä lapsen tai nuoren ja hänen perheensä tilanteeseen.*
- *Hyvinvointialue varmistaa, että lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut toteutetaan vähintään henkilöstömitoituksista annettujen velvoitteiden ja valtakunnallisten suositusten mukaisina.*

Vahvistetaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita

Huomattava osa mielenterveyden häiriöistä kärsivistä lapsista ja nuorista ei saa tarvitsemaansa hoitoa. Tilannetta hankaloittaa se, että lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut ovat pirstalaiset ja riittämättömät. Integraatio perus- ja erikoissairaanhoidon välillä sekä terveys- ja sosiaalipalveluiden kesken toimii huonosti. Iso ongelma on myös se, että siirtymät lastenpsykiatriasta nuorisopsykiatriaan ja siitä aikuispsykiatriaan aiheuttavat katkoja hoidoissa. Koronakriisi on entisestään lisännyt lasten ja nuorten mielenterveyden tuen ja avun tarvetta.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Lisätään matalan kynnyksen lasten, nuorten ja perheiden mielenterveyspalveluita sekä varhaista tukea ja apua mielenterveyden pulmiin.*
- *Vahvistetaan lapsia ja nuoria koskevaa mielenterveysosaamista palveluissa.*
- *Turvataan joustavat hoitoketjut ja yhteistyö perus- ja erikoistason mielenterveyspalveluissa.*
- *Lisätään intensiivistä avohoitoa lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluissa.*

Lasten ja nuorten hyvinvointi turvataan koronakriisin jälkihoidossa

Koronakriisi on lisännyt lasten ja nuorten hyvinvoinnin, terveyden ja pärjäämisen haasteita. Kriisin kielteisten pitkäaikaisten vaikutusten torjuminen kuuluu hyvinvointialueiden merkittävimpiin tehtäviin lähivuosina. Korona-aikana palvelut ovat ohentuneet samaan aikaan kun niiden tarve on kasvanut. Tämä on aiheuttanut palveluvajetta ja -velkaa. Riittävän tuen puuttuminen uhkaa heikentää lasten ja nuorten hyvinvointia ja lisätä eriarvoistumista. Eriarvoisuuden kaventamisen on oltava tavoitteellista ja systemaattista. Tämä edellyttää muun muassa tuen tarpeessa olevien lasten, nuorten ja perheiden tunnistamista ja heidän tilanteessaan tarpeenmukaisen tuen tarjoamista. Koronakriisin vaikuttava jälkihoito edellyttää koko palvelujärjestelmän keskinäisen yhteistyön ja moniammatillisuuden vahvistamista. Järjestöjen työ on huomioitava yhteistyössä.

Toimenpiteet hyvinvointialueella

- *Koronakriisi on aiheuttanut palveluvajetta ja -velkaa sekä lisännyt tuen tarvetta. Varmistetaan riittävät voimavarat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin turvaamiseen palveluissa.*
- *Koronakriisi on lisännyt eriarvoisuutta lasten ja nuorten keskuudessa. Hyvinvointialueen toiminnassa kiinnitetään erityistä huomiota eriarvoisuuden kaventamiseen.*
- *Varmistetaan, että koronakriisin jälkihoidossa tehdään systemaattista lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia. Arvioinneissa hyödynnetään lapsilta ja nuorilta kerättyä tietoa.*

- *Vahvistetaan lasten ja nuorten tulevaisuuden uskoa ja turvallisuuden sekä osallisuuden kokemuksia arjessa. Lapsille ja nuorille mahdollistetaan kokemus siitä, että voi osallistua ja vaikuttaa.*
- *Monet koronakriisin vaikutuksista lapsiin ja nuoriin tulevat esiin pidemmän aikavälin kuluessa. Koronakriisin vaikutuksista lasten ja nuorten hyvinvointiin on kerättävä tietoa sekä hyödynnettävä sitä päätöksenteossa.*

Aluevaaleissa valitaan hyvinvointialueiden päättäjät

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä vastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa. Hyvinvointialueet perustuvat maakuntajaolle lukuun ottamatta Uudenmaan maakuntaa, jonka alueella on neljä hyvinvointialuetta. Helsingin kaupunki ei kuulu mihinkään hyvinvointialueeseen vaan se järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelut itse. Uudenmaan hyvinvointialueilla ja Helsingissä HUS-yhtymä järjestää osan sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalveluista. Hyvinvointialueet saavat pääosan rahoituksestaan valtiolta.

Hyvinvointialueen vastuulla on järjestää alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalvelut. Hyvinvointialue laatii sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategian osana hyvinvointialuestrategiaa. Hyvinvointialue vastaa alueellaan esimerkiksi perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen, oppilas- ja opiskelijahuollon, lastensuojelun ja muiden lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, mielenterveyspalveluiden, vammaispalveluiden ja päihdepalveluiden järjestämisestä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluu sekä hyvinvointialueiden että kuntien vastuulle.

Aluevaltuusto vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää hyvinvointialueen päätösvaltaa. Aluevaltuusto päättää muun muassa hyvinvointialuestrategiasta, hyvinvointialueen hallintosäännöstä, hyvinvointialueen talousarviosta ja taloussuunnitelmasta, hyvinvointialueen järjestämistä vastuulle kuuluvista palveluista perittävistä asiakasmaksuista sekä jäsenten valitsemisesta toimielimiin. Aluevaltuuston valtuutetut ja varavaltuutetut valitaan aluevaaleissa. Ensimmäiset aluevaalit järjestetään 23.1.2022. Aluevaalien ennakkokokous on 12.–18.1.2022. Aluevaltuustot aloittavat työnsä 1.3.2022.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) toimii koko maassa 30 000 vapaaehtoisen, 548 paikallisyhdistyksen, 10 alueellisen piirijärjestön ja valtakunnallisen keskusjärjestön voimin. MLL-kokonaisuuteen kuuluvat myös MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö ja MLL:n tutkimussäätiö.

Ohjelma on hyväksytty MLL:n liittohallituksessa 29.9.2021.